

Jak psát dějiny trampingu?¹

Jan Randák

How to write history of Czech tramping?

The essay investigates possibilities and limits of writing history of Czech tramping based on examples from inter-war and the 1960s tramping. The text presents three modes of both existing and possible writing of history of tramping. 1. Historical topography of tramping inspired by *Dějiny trampingu* by Bob Hurikán which focuses on documentation of particular tramp settlements and camps and their histories while revealing ideas about tramping of the period. 2. History of tramping as academic narrative-synthesis working with ideas of continuities and historically constant phenomena about tramp communities through last decades of contemporary history. 3. Genealogy of tramping, deconstructing tramping phenomenon by showing several inspirations, irregularities, motives and events which created its lasting forms and contents. Genealogy helps to historize tramping by its closer connections with political, social, cultural and economical events.

Keywords:

tramping, historical topography, historiography, genealogy, Bob Hurikán

V říjnu 1967 ocitoval Bohuslav Čepelák alias Irčan na stránkách ústředního časopisu Ministerstva obrany *Obrana lidu* dopis Pepana z T. O. Modrá liška. Pepan se v něm s ostatními čtenáři podělil o zážitek z četby publikace Rudana Nohy *Odlesky táborových ohňů*. Pisatel dílo označil za seriózně pojatý příspěvek k dějinám trampingu. Při čtení si však uvědomil, „že tak velké hnutí, jakým tramping bezesporu je a které v historii posledních čtyřiceti let sehrálo nemalou roli, se dosud nezmohlo na poctivě fundovanou studii o své historii.“ (Irčan 1967: 9)

Pepanův hlas nebyl ojedinělý. Už z kraje předcházejícího roku 1966 Irčan čtenářům sděloval, že dosti podstatnou část korespondence určené trampské rubrice *Obrany lidu* „Z údolí a osad“ tvoří dopisy dožadující se článků z historie trampingu. *Obrana lidu* zareagovala pružně. Tehdy populární rubriku začaly obratem plnit vzpomínky starších trampů na počátky trampování a prvorepublikové časy trávené v přírodě na toulkách a osadách. Meziválečnou a méně i válečnou dobu evokovali Irčan, Pavla Brochesová, Wendy z T. O. Westend, Banán z Old Pardů, Richard Falbr, Ryšavec — šerif Osady vlků severu a další. Pamětnické exkurzy do minulosti tvořily koláž, jež přinejmenším v očích správců rubriky nahrazovala ucelené akademické či jiné odborné vyprávění.

Že šlo o vzpomínky není žádným překvapením. Vzpomínání totiž představuje zdánlivě pravdivý, respektive pravdu si nárokujející vhled do časů minulých přinářející *správné* líčení událostí a prožitků srozumitelné a přístupné laické veřejnosti. Připamatováním získává minulost „lidskou tvář“ — vzpomínání přibližuje emoce,

---

1 Tato studie/publikace vznikla s podporou grantového projektu GAČR č. 16-15962S s názvem *Tramping v českých zemích v letech 1918 až 1989: subkultura v interakci se státem a společností* řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

překonává nahodilost i složitost spletité minulé skutečnosti. Nese různorodá poselství, potvrzuje jisté normy a hodnoty, jež se po čase mohou stát v daném případě součástí trampských tradic. A hlavně, jako kouzlo působí ono *byl jsem při tom* snadno relativizující odlišné pohledy na konkrétní události či osoby spjaté v tomto případě s minulostí trampingu (Randák 2014: 36 an.).

Zveřejňování trampské paměti reagovalo na identitotvornou potřebu mladých lidí a současně formovalo představu o správné podobě hnutí, jež se tehdy nadechlo k novému životu. Publikované vzpomínkové exkurzy překonávaly propast oddělující uvolňující se léta 60. od legendárních časů zrodu a formování trampského hnutí a současně pomáhaly utvářet nové kontinuity.² Mladší generace náciletých chtěly navazovat. Podle zpráv Irčanovy rubriky však ve svém okolí postrádaly starší autority, od nichž se mohly učit, respektive, jimiž mohly být vedeny. *Obrana lidu* tudíž uspokojovala touhu trampského mládí po návaznosti a tradici. Na stránkách listu mu trampští pamětníci nejen obsahem vyprávění, ale již ze samotného principu svých osobností — o zlatém čase vypovídali očití svědci — potvrzovali trvání hnutí a platnost jeho idejí napříč etapami státních dějin.³

Množství dopisovatelů hovoří o zájmu nejen mladé generace o Irčanovu rubriku. Ta tak měla potenciál formovat mládež začínající s trampíngem — mladé kluky a holky, kteří by jinak podle trampských současníků zůstali bez výchovného vedení, tedy bez pomyslného dozoru a mohli by snadno upadnout v pouhé chuligánské kovbojičkování⁴ budící zájem Veřejné bezpečnosti⁵ či její Pomocné strážce dohlížející například v turisticky frekventovaných oblastech na klid a pořádek. Čtenost a tedy i for-

2 Nutnost přiblížit mladým generacím začátky trampování, opět tedy překonat nástrahy času a zapomnění, vedla i Juru Cancáka k sepsání regionální historie trampingu na řece Jihlavce: „Těch, kteří prožívali trampské začátky v krajinách postupně trampy objeovaných, je stále méně a méně a bylo by nenahraditelnou škodou, kdyby tyto události trampského dávnověku upadly v zapomnění a tím byly pro nové generace trampů nenávratně ztraceny. (...) Ti, kteří před desítkami let prožívali zlaté dny trampování v krajinách svého mládí, jsou dnes trampskými veterány a na jejich místa nastoupili a stále nastupují noví a noví kamarádi. Pro ně je třeba uchovat tyto historie starých trampských osad a historie objevování prvních osadních campů.“ (Cancák 1996: 2–3)

3 „V červenci jsme založili osadu Fleming Star. Zatím jsme v osadě čtyři. Každému je 14 let. Nemáme žádné zkušenosti, ale rádi bychom se zařadili mezi dobré trampy. V létě mezi sebe chceme přijmout další kamarády, ale mastňáky ani kovbojičky mezi sebou nestrpíme. Velmi by nás potěšilo, kdybys nám (tj. Irčan. pozn. JR) napsal něco o historii trampingu, o jeho vzniku a zakladatelích. Dále bychom se rádi dozvěděli o trampských zákonech a zvyklostech a o tom, co správný tramp má a nemá dělat.“ (Irčan 1966: 6)

4 „Nevydává se trampská literatura, proto v myslích mladých lidí se tvoří zkreslené představy o trampování. Kdyby tito povykující hulváci četli něco z historie trampingu, pak by se dozvěděli, že trampíng je hnutí a ne módní přehlídka na plošinách nebo soutěž o tom, kdo je hrubější a neurvalejší k ostatním.“ (Severák 1965: 6)

5 „Proč tohle všechno píší? Protože bych chtěl doporučit všem trampům, aby si také všímali mladých lidí, kteří jezdí do přírody. Čím více si jich budou všimát dobří trampové, tím méně se o ně budou muset starat příslušníci VB. Za osadu Rio Jindřich Čejka z Mostu.“ (Čejka 1963: 11)

mativní potenciál rubriky nepřímo potvrzuje i korespondence Irčana s Jaroslavem Foglarem týkající se Foglarovy přítomnosti na stránkách ministerského časopisu: „Milý kamaráde Irčane, děkuji Ti za časté zmínky i články o mých knížkách, uveřejňované v trampském sloupku. Velmi to oceňuji — a nadto mne samozřejmě těší, že tolik mladých lidí trampů mne tak hezky vzpomíná! (...) Hlídka v Obraně lidu, i když je zatím malá, je moc dobrou věcí — a děláš ji pěkně! Nevím, čím zásluhou vznikla, kdo ji navrhl a kdo ji v Obraně prosadil a povolil. Ale všichni ti lidé, kteří se o to jakýmkoliv způsobem přičinili, udělali záslužný čin.“⁶

Na rozdíl od řady dalších časopisů, novin, veřejných akcí věnovaných trampské písničce či debatám o soudobém trampingu a jeho společenské (ne)vhodnosti, s nimiž se v průběhu 60. let takřkajíc roztrhl pytel, lze pokládat ministerský časopis kvůli vzpomínkovým textům věnovaným trampské minulosti pro několik let a ve vztahu k začínajícím trampům za jedno z médií momentálního utváření trampské tradice, identity a paměti. Třeba dnes zapomenutý měsíčník *Krásy domova*, který od konce 50. let přinášel texty o táboření i trampingu, vyloženě trampskou rubriku ještě v roce 1963 zamítl. V korespondenci se členy T. O. Rio vedoucí redaktorka Olga Šumberová totiž trampingu označila za věc minulosti: „Jde nám skutečně o činnost, tu dnešní, o dnešní lidi, nikoliv o historii. I když je v ní mnoho pěkného a zajímavého, těžko ji někdo vzkrísí, protože všichni žijeme jinak.“ (Kronika T. O. Rio 1957–1963.)⁷

Paměť není synonymem k dějinám a pouze na individuálních příbězích nelze vystavět syntézu trampské historie. Kdo by se touto cestou vydal, došel by pouze k pestré, byť jistě zajímavé paletě dílčích vyprávění. V následujících odstavcích budou představeny teze věnované možnostem psaní o trampské minulosti (vedle připomenuté paměti) a tedy odpovídající na jen zdánlivě banální otázku: jaké jsou vlastně možnosti psaní dějin trampingu? Představeny budou tři způsoby existující i možné tvorby trampské historie: 1. historická topografie trampingu; 2. dějiny trampingu v podobě odborného příběhu-syntézy a 3. genealogie trampingu. Předkládaný text je pracovní esejí, v níž se ponejvíce na příkladech konfrontujících výpovědi ze dvou pomyslných zlatých ér trampingu — první republiky a 60. let minulého století — konfrontují s možnostmi a limity ošemetné tvorby o trampské minulosti. Text si neklade nárok na vyčerpávající podání problematiky, stejně tak se místy spokojí s volnějším pojmovým aparátem. Text chce totiž spíše otevřít prostor pro tázání a problematizaci zdánlivých jistot.

HURIKÁNOVA OSADOLOGIE – HISTORICKÁ TOPOGRAFIE TRAMPINGU

„Je tu, pravda, kniha Boba Hurikána; nejsou to však dějiny v pravém slova smyslu. Bob se spokojil s jakýmsi soupisem trampských osad. I to má svou cenu pro budoucího historika, ale je nezvratnou skutečností, že v jeho soupisu jsou četné nepřesnosti a poměrně velké mezery.“ (Irčan 1967: 9) A přece odhalení mezerovitosti osadního výčtu

⁶ Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Foglar Jaroslav, korespondence odeslaná, Foglar Jaroslav — Čepelák Bohuslav, dopis ze dne 31. března 1965.

⁷ Kronika T. O. Rio je v osobním archivu Jindřicha Čejky (Jima Severáka) z Litvínova.

neotupuje badatelskou atraktivitu Hurikánova díla, jak soudil Pepan. Nepřesný Hurikánův text má totiž v rámci trampského milieu i jiný, než evidenční smysl a funkci.

Peterka tramping jen zdánlivě pouze nedostatečně eviduje. Význam Hurikánova díla spočívá v autorově snaze osvětlit původ, vývoj a cíle meziválečného trampingu (Krško 2016: 171.)⁸ na stránkách jedné knihy. Jeho výčet nejen potvrdil, ale vyloženě tvořil mohutnost fenoménu, jemuž pomocí příběhů osad vpisoval konkrétní tvář. Složitému jevu přisoudil určitou, byť selektivní celistvist.

Hurikán možná pracoval nesystematicky, soustředil se na osady v pražském okolí a v oblastech, jež sám znal, výběr osad podřizoval osobním sympatiím. Rovněž byl schopen vymyslet si vlastní název osady, jak učinil v případě Údolí čmoudů, respektive Údolí hříchů (Krško 2016: 176). Zkreslující může být i tvrzení o tom, že to byl právě tramping, který mladým ukázal cestu ze zakouřených lokálů do přírody, a tím i k čistému lidství. Hurikán, sám původně skaut, v tomto soudu o pozitivním vlivu trampingu na mládež zdánlivě zapomněl, že ještě před meziválečným trampováním to byl právě skauting, kdo vyvedl zájemce do přírody. Pravdou však je, že Hurikán zachytil vývoj trampingu, respektive narýsoval jistý trend pobytu v přírodě, jehož momentálním evolučním vrcholem se stal tramping vyvinuvší se ze skautingu — tramping je mu něčím, co implicitně obsahuje skauting, ale současně jej překračuje ve smyslu jeho kvalitativního zdokonalení.⁹ Mimořádně i mladí neorganizovaní výletníci si dokázali užít zbožňování přírody v lesích jižně od Prahy na Sázavě, Berounce i ve Svatojánských proudech již před Velkou válkou, jak potvrzuje vzpomínka Maxe Broda na putování s Franzem Kafkou a Franzem Werfelem — je by ale za trampy označil skutečně málokdo.¹⁰ S tímto momentem navíc souvisí kritická poznámka, jež se Hurikánovu dílu dostala prakticky hned po vydání na stránkách časopisu *Světobzor*: „Vyjmenoval v knize na sta osad a jmen jejich zakladatelů, tu a tam umístil vlastní

8 Spisovatel a autor publikující rovněž v „progresivním“ *Mladém světě*, Pavel Mareš v korespondenci s Jimem Severákem z T. O. Rio konkrétně píše: „Ovšem, jak jsem si dnes sám ověřoval u starých pamětníků, Dějiny trampingu jsou historicky velmi nepřesné. Není to vina Bobova — neměl čas ani peníze, aby mohl důkladně studovat archivy osad a tak se obvykle spokojil s tím, že vyzpovídal jednoho — dva z osadníků a podle jejich neúplných, často zkreslených výpovědí napsal „Dějiny“.“ (Kronika T. O. Rio 1957–1963)

9 Obdobnou tendenci výkladu dějin a geneze trampingu ze skautingu identifikuje čtenář také v textu Bohuslava Čepeláka vydaného rovněž v protektorátní době (Čepelák 1941).

10 „Weltsch, Kafka i já jsme byli zdatní chodci a neděli co neděli, často už i v sobotu, nás bylo vídat v pražském okolí v lesích, jejichž krása nás vyzývala k nevinně zanícenému kultu. (...) Jezdíváme jsme parníkem do Svatojánských proudů nebo dráhou do Senohrab, kde se otvíralo líbezné údolí prudce tekoucí Sázavy; nebo na Berounku, odkud jsme putovali na slavný Karlštejn. Koupávali jsme se v lesních potocích — neboť Kafka i já jsme byli podivně přesvědčeni, že se krajiny nezmocníš, dokud s ní přímo fyzicky nenavážeš spojení koupelí v jejich živoucích a proudících vodách. (...) Uvedli jsme tedy Werfela do svého tajného spolku radostných zbožňovatelů přírody. Jedné krásné neděle jsme si zajeli ke stříbrným proudům Sázavy, svlékli jsme se v lese, na „volném koupališti“, jemuž jsme vždycky dávali přednost před civilizovanými plovárnami, naslouchali jsme jako říční a lesní bohové novým zvonivým Werfelovým veršům z „Přítele světa“, a pak jsme celé hodiny plavali v příbojích řeky.“ (Brod 1966: 21–22)

nebo převzatou sentimentální básničku, pro trampské hnutí stejně typickou jako obhroublá řeč nevázaná. Pokusil se také po svém vysvětlit příčiny tohoto hnutí, ale ačkoli snad chtěl, nedostal se hlouběji pod povrch této významné doby v historii poválečných hnutí a duševních pochodů české mládeže.“ (Světozor 1941: 132a)

Zásadní je třeba skutečnost, že Hurikán opomíjel tábořiště prokomunistických trampů. S představou o tom, co je správný tramping Peterka v důsledku prosazoval jen zdánlivě nepolitickou podobu hnutí orientovaného v jeho pojetí na únik z jedovatého městského prostředí a rekreaci, potažmo výchovu člověka k silným a ušlechtilým charakterům, aniž by na rozdíl od levicových trampů zásadně napadal prvorepublikový liberálně-kapitalistický řád jako takový. Form(ulo)val obraz eliminující a v závěru *Dějin* vyloženě dehonestující levicový tramping,¹¹ a místy klesající až k antisemitskému tónu.¹² V konečném vyznění tedy nečinil nic jiného, než že aktem *psaní dějin* přisoudil vlastní koncepci trampingu vybraným místům a osadám, čímž zároveň i určoval, kdo je a kdo není součástí tramského společenství (Krško 2016: 171, Pohunek 2015: 22–24). Striktně vyjádřeno, vypovídáním o minulosti i současnosti trampingu se vůči němu i tramskému společenství dostal do mocenské pozice.

Hurikán propojil topografii trampingu v podobě výčtu oblastí a osad s vyprávěním o kořenech, formování a podstatě hnutí, tedy s jeho identitou. Tramping prostorově ukotvil v domácí krajině, čímž jej potvrzoval jako fenomén existující a navýsost rozšířený a konečně jej takto stabilizoval. Osady totiž nelžou, jsou v terénu dohledatelné, jsou fyzickým a tudíž neoddiskutovatelným potvrzením existence trampingu! Je otázkou, jakou životnost jednotlivé osady měly. Jistě bylo obtížné uchovat si o nich přehled. Hurikán jej však vytvořil a to bez jeho levicové tváře. Každá uvedená osada stvrzovala z pohledu čtenáře svou existencí životnost a atraktivitu hodnot a ideálů, jež byly Hurikánem s trampingem spojovány. V jistém ohledu mohl jeho text působit taktéž jako bedkr umožňující vzájemné návštěvy osad a tedy i personální tužení hnutí. Absenci dlouhého trvání trampingu vynahradil hustotou, rozšířeností a nepolitickou kvalitou jeho prostorové sítě. Nezodpověditelnou otázkou zůstává, zda je Peterkova koncepce tramských *dějin* záměrná či spíše intuitivní. V každém

11 „Snad se vývoj bral jinými cestami, snad by vzal na sebe již před léty jinou tvářnost, kdyby nebylo rušivých vlivů, které hodlaly celý tramping strhnout do politiky, a to do záměrné politiky. Byl to především časopis *Tramp*, vedený víceméně nedostudovanými studenty poblouzněnými politikou, než trampy. My, kteří jsme měli možnost nahlédnout do zákuhlí tohoto obchodu s mládím, semkli jsme se proti těmto lidem, ale neměli jsme prostředky, abychom mohli úspěšně čelit peněžnímu koncernu, jehož nitky se sbíhaly v Karlíně.“ (Hurikán 1940: 357)

12 Zmínka o drzosti židovského živlu v souvislosti s osadou Texas (Hurikán 1940: s. 157), kterou v novém vydání v roce 1990 editor Stanislav Motl z nějakého důvodu vynechal. Ostatně právě kvůli antisemitskému akcentu Hurikánova líčení nutno dodat, že levicově orientovaný Rudan Noha srovnal Peterku v rovněž ceněných *Odlescích táborových ohňů* s Walterem Jacobim, tedy německým právníkem, důstojníkem SS, který sloužil u vedoucího úseku SD (Sicherheitsdienst) Praha, v letech 1942–1945 i jako jeho velitel. Pro své zločiny byl Jacobi popraven 3. května 1947 v Praze (Noha 1969: 48).

případě se mu podařilo vytvořit dílo z hlediska pozdějšího formování identity a paměti trampingu zásadní. Čtenářům srozumitelně sděloval, že tramping jednoduše patří do české krajiny a společnosti. Ukázal jim, čím tramping je, kde se vzal a jaká by měla být jeho role ve společnosti. Současně mohlo být dílo významné i pro prosazení Hurikánovy osobnosti jakožto trampské autority, jak naznačují tvrdá slova Gézy Včeličky v době, kdy byl Bob již sužován těžkou nemocí: „Nerad o tom dnes hovořím, poněvadž je těžce nemocen, ale vzhledem k tomu, že až dodnes přežívají v trampském hnutí hurikánovské legendy, považuji přece jenom za nutné říci několik slov. Hurikán chorobně toužil po trampské popularitě a slávě. Zanášel do trampského hnutí lacinou sentimentalitu (...).“ (Spisovatel nezůstával doma 1964: 8) Včeličkova slova potvrzuje i sdělení publicisty Pavla Mareše. V dopise členu T. O. Rio, Jimu Severákovi, mimochodem pravidelně dopisujícímu do Irčanovy rubriky, se Mareš rozepsal právě o Hurikánovi. Kromě vzpomínky na to, že sám byl od svých jedenácti let členem osady Hurikán a Boba znal osobně a důvěrně, Jimovi sděloval, že Peterka je postava složitá a rozporuplná. Na jedné straně výborný hráč na kytaru, společník, znalec přírody, na stranu druhou člověk, jenž se dostal během 30. let do vlivu polofašistické strany Jiřího Stříbrného a který ze své pověsti dovedl ohromně těžít.¹³

Před vydáním *Dějin*, ale i *Trampských zkazek* (Hurikán 1933)¹⁴ byl tramping tematizován na stránkách trampských i politických časopisů či brožur. Teprve však Hurikán jej dokázal kombinací historického úvodu a prostorotvorné topografie ustavit jako dějinný fenomén hodný knižní podoby. Jeho psaní historie nicméně nemá mnoho společného s kritickou historiografií. Sdílí s ní pouze zájem o *dějiny*, nikoliv metodu práce. Každý pokus o sepsání trampských dějin se bude muset v každém případě s Hurikánovým dílem faktograficky i interpretačně popasovat, vymezit se vůči němu, ale tím současně potvrzovat jeho dobovou důležitost a tak jej chránit před zapomenutím, které více méně potkalo zajímavý protektorátní počín Bohuslava Čepeláka (Čepelák 1941).

Důležité rovněž je, že sám Hurikán se na žádné předcházející texty věnované trampingu neodvolává. Jakoby to byl teprve on, kdo *svázal* tramping do podoby textu. Opomíjí časopisecké počiny, novinové články i brožury věnované trampingu na přelomu 20. a 30. let předcházející jeho *Trampským zkazkám* a později i *Dějinám*. Jakoby právě jeho dílo mělo stát, zjednodušeně vyjádřeno, na čele psaní o trampské historii. Samozřejmě není prvním pisatelem o trampingu jako takovém. Jeho teze o podobě a podstatě hnutí nevisí ve vzduchoprázdnu. Mnohé bylo řečeno a napsáno již před ním. Jeho *Dějiny* jsou proto neviditelnými nitkami svázány s jinými promluvy o trampském prostředí. Peterka představuje jen jeden hlas mohutného trampského diskurzu. Nezmiňuje nic kvalitativně nového. Ony vazby ovšem nezohledňuje, čímž

13 „[T]en skvělý sroubený ranč mu celý postavili zadarmo trampové, kteří k němu houfně jezdili. V sobotu večer pro ně uspořádal táborák, vyprávěl jim spoustu zajímavých příběhů ze svých cest (které si většinou vymýšlel), a celou neděli se pak „budovalo.“ (Kronika T. O. Rio 1957–1963)

14 *Trampské zkazky* přinášejí i Hurikánovu beletristickou tvorbu. V této publikaci tak tramping spojuje a současně tedy implicitně definuje skrze masovou zábavu.

současně čtenářům upírá možnost alternativních interpretací trampského fenoménu.¹⁵ Pro budoucí časy se stal Hurikánův text autoritou.¹⁶

Peterkou reprezentovaná koncepce se stala vlivnou. Jeho původně účelná topografická metoda se proměnila v tradovanou podobu zpracování regionalizovaných dějin trampingu. Jan Krško dokonce zaznamenává názor řady minulých i současných trampů, že studium trampingu dosáhne naplnění ve chvíli, kdy budou evidovány všechny kdy existující osady: „Postavení trampingu ve společnosti se odvíjí od kvantity jejich osad.“ (Krško 2016: 182)

I když Hurikán podle šetření StB z počátku 60. let údajně ztratil vliv na tramskou mládež,¹⁷ výňatky z Hurikánových *Dějin* byly později přetiskovány v tramském samizdatu doby normalizace, jak dokládají úryvky o prvorepublikovém trampování na Brdech v časopise *Dým* (např. *Historie Brdského trampingu 1977: 8*, *Historie Brdského trampingu II. 1977: 8–9*). Podobně byly vybrané pasáže přepisovány na stránkách osadních kronik, jak potvrzuje *Tramp book osad Neptun, Gold Klondyk, Sergeant a Hobo*.¹⁸ Hurikán je respektován také jako autorita ve věcech tramských reálií, průběžně se na něj odvolává v knize *Stopou toulavou* Fredy Schubert (Schubert 2009) či hlasy televizního dokumentu *Zvláštní znamení touha*. Samizdatové, kronikařské i polistopadové Peterkovy ozvuky současně překrývají tendenci postřehnutelnou během 60. let preferovat levicovou prvorepublikovou tradici trampování reprezentovanou kromě jiných i Gézou Včeličkou či Rudanem Nohou. A lze předpokládat, že když se v průběhu ústřední tábornické školy ČSM na Sluneční pasece pod Křemešním na Pelhřimovsku probírala v roce 1964 v rámci večerních teoretických rozprav historie trampingu, akcentován byl jeho pokrokový prokomunistický obraz (Skauting nesmí být 1968: 8).

Český trampung se může pochlubit publikačním zmapováním tramské minulosti třeba Posázaví, Brněnska, Valašska, řeky Jihlavy, Českobudějovicka a Lužnice, východních Čech, Jizerských hor. Domácí trampung zná osudy Hurikána, Včeličky, Packarda, Brochese, Irčana, Rudana, Čermáka. Chybí mu však odborná syntéza jeho dějin v neklidném 20. století.

15 „Moderní historikové navrhnou určitou interpretaci událostí a poskytnou svému čtenáři prostředky, aby si mohl jejich informace ověřit a formulovat vlastní interpretaci (...)“ (Veyne 1999: 23)

16 „Protože je historik pro své následovníky autoritou, stává se často terčem jejich kritiky. Ne snad proto, že by chtěli jeho práci od základů předělat, ale proto, že odhalili jeho omyly a chtějí je napravit; netvoří něco nového, nýbrž jen opravují. Nebo také pranýřují; neboť soupis omylů nemusí být ničím jiným než tendenčním sporem o výběr vzorků.“ (Veyne 1999: 21)

17 „Svazek byl zaveden v lednu 1958 na PETERKU, který jako zakladatel trempinku již v I republice a po roce 1945 měl prozápadní tendence. Rozpracováním bylo zjištěno, že kolem sebe soustřeďoval mládež a měl na ní značný vliv. V roce 1963 bylo ověřeno, že již na mladé lidi nemá vliv a že mládeží není uznáván.“ Archiv bezpečnostních složek, fond Rozhodnutí skartační komise, návrhy na skartaci, sign. SK-6-21 MV.

18 Národní muzeum — Etnografické oddělení, fond Trampingu, inv. č. H4-T-4093, nestránkováno.

OPEN
ACCESS

SYNTÉZA DĚJIN A OŠIDNOST HLEDÁNÍ NEMĚNNÝCH PODSTAT A KONTINUIT

V doslovu *Dějiny trampingu* Hurikán napsal: „Oslavujeme své dvacetiletí! Pouhé dvacetiletí, ale jak těžké k zachycení, přestože trampští pracovníci se navzájem znají a léta navzájem spolupracují. Je to proto tak těžké, že každá osada vlastně prožívá své dějiny, takže zápisky by naplnily celé desítky knih.“ (Hurikán 1940: 370–371) Zhruba o padesát let později v úvodu práce o českém trampingu v letech 1918 až 1945 Marek Waic a Jiří Kössl deklarovali, že jejich kniha „není a ani nemůže být jeho dějinami (*trampingu*, pozn. J. R.). Těžko postihnout historii tisíců osad, těžko popsat hnutí, které nemělo v podstatě žádnou organizaci, jež bylo neustálým kvasem.“ (Waic, Kössl 1992: 7) A chvíli poté sděloval Jura Cancák v *Trampské historii řeky Jihlavy*, že se tramp „za dobu svého trvání rozrostl do takové velikosti, že snad ani není možné zaznamenat všechny události od jeho vzniku v různých částech našich zemí, ani není možné vědět o všech osadách, které kdy vznikly, nebo o trampských samotářiích, kteří se kdy po stezkách trampingu potulovali.“ (Cancák 1996: 2)

Napříč dějinami zní pochopitelná skepse ohledně možnosti sepsání trampské historie zvládajícího mnohost a pestrost dějů i současné rozdílnosti a rozpory, které odkryjeme příslovečnou archeologií zvolených časových vrstev trampské minulosti. Zároveň lze uvažovat, nakolik reflektovaná neexistence dějin trampingu souvisí s jednou z jeho ústředních (sebe)identifikačních hodnot, totiž s neorganizovaností. Možná právě absence syntézy dějin a současně průběžně artikulovaná nemožnost jejich tvorby vlastně potvrzuje trampskou identitu jakožto neorganizovaného společenství.

Historická syntéza předpokládá jednotu, návaznosti, kontinuity, trvání. Z mlhovy minulosti si vybírá prizmatem zvolené perspektivy to, co zapadá do líčení časů minulých, respektive do představy toho, kdo o minulosti (*trampingu*) hovoří či píše. Kdokoliv se o sepsání trampské historie z nadregionálního hlediska pokusí, nutně přisoudí trampingu jistý řád či vlastnosti a podřídí ho organizaci. Neodmyslitelným aspektem historické re-konstrukce je totiž výběr, třídění a hierarchizace skutečností, jež vytváří posloupnost událostí či soudržný dějinný obraz. Tvůrce syntézy bude hledat společné prvky, původ a časové kauzality. Historický příběh trampingu musí dospět k logickému a koherentnímu celku nesoucímu význam (Vašíček 2006: 76). Limitován bude navíc dosavadní tvorbou o trampské minulosti, jež orientuje přemýšlení o tématu a určuje interpretační možnosti a hranice. Dosud neaplikované koncepty a tázání se mohou snadno setkat s nepochopením, nedůvěrou a odmítnutím.

Napsat syntézu dějin trampingu znamená generalizovat, tudíž vykročit proti regionalizovanému psaní evidujícímu různorodé osobní a lokální zážitky či děje důležité pro konkrétní osadu a místní prostředí. Aktuální je přitom patrný rozpor historie, jak jej nastínil francouzský historik Jacques Le Goff. Předmětem historie „je jednotlivost, totiž událost, sled událostí či osobnosti, jež se vyskytnou jen jedenkrát,“ zatímco cílem historie, „stejně jako všech věd, je dosáhnout toho, co je univerzální, obecné, pravidelné.“ (Le Goff 2007: 125) Tvořit syntézu trampské historie zkrátka znamená vybírat si, rozhodovat o (ne)významu událostí, postav, osad. A nakonec i přiznat vlastní představu o tom, co tramp je, co patří k jeho konstitutivním rysům, co

dělá z minulého aktéra trampa a naopak co od něj trampskou identitu odnímá. Výsledek takové práce nebude nikdy vyčerpávajícím odrazem minulosti, odhalením nějaké pravdivější pravdy o dějinách trampování. Výsledek takové práce bude zrcadlit „proces výběru založený na důležitosti z hlediska problémů a otázek, jež si historik nad svým předmětem pokládá.“ (Berger, Feldner, Passmor 2016: 175) Vždy bude moci být zpochybněn odkazem na jiný dochovaný doklad o minulosti, který koliduje s daným tvrzením.

Jenže nebude nám v případech generalizace unikat řada jen zdánlivých marginálií, jež by při alternativním tázání a třeba i zmíněné archeologické metodě odkazovaly k zapomenutým souvislostem a přehlíženým aspektům dobového trampingu? Nebudeme například trampskou identitu předpokládat u lidí, kteří třeba v době vzniku neměli o nějakém *trampingu* vůbec tušení? (Moidl, Moidlová, Smlsal 2008: 128) A nebudeme ji naopak upírat aktérům, kteří by se s ní i přes náš dnešní nesouhlas identifikovali, jako v případech taky-trampů a astrachánů první republiky či závadových výrostků a chuligánů 60. let kritizovaných v Irčanově rubrice či zápisech komisí pro veřejný pořádek krajských, okresních, městských i místních národních výborů? Přiznáme autentické trampství jak proklamativně nepolitickým trampům, tak jejich komunisticky orientovaným souputníkům okolo prvorepublikového *Trampa*, čímž se ocitneme v napětí vůči kanonickým Hurikánovým *Dějinám*? Pohled do pozdější trampské tvorby 60. let i časů normalizace i polistopadových ba dnešních ukazuje, že obě tyto podoby trampingu se mohly potkávat na stránkách časopisů i samizdatu, aniž by pozdější autoři v jejich vzájemném sousedství spatřovali problém.

A pokud zmíněnou autenticitu levicovému politickému trampingu přiznáme, měli bychom být stejně vstřícní i ke členům řady osad, zakládaných v průběhu 30. let v podstatě jako sportovní kluby a podléhajících státem schváleným statutům, někdy také vybavených členskými legitimacemi evidujícími placení příspěvků, jak tomu bylo v případě přerovské T. O. Kamarádi osady smrti.¹⁹ Přitom právě ono sportovní, tudíž obecně akceptovatelné vyústění trampingu v 30. letech možná pomohlo — spolu s kulturní produkcí trampů, pro trampy a o trampech — překonat jeho původní společenskou nepřijatelnost. Víra v objektivní rozlišení pravého a nepravého trampingu může být na konec vlastně v rozporu s trampskou svobodomyšlností, jak naznačuje sympatický názor Bílého bobra otištěný na stránkách pardubického časopisu *Les*: „Tramping je široké, různorodé hnutí, jehož pojítkem je příroda a volnost, hraničí na jedné straně s anarchismem, odporem proti společnosti a útekem z ní, na druhé straně téměř přechází v hnutí Lesní Moudrosti. Jeho různorodost je způsobena nejen příčinami vzniku, historickým vývojem a dalšími vlivy, ale i faktem, že „název tramp nemá právo nikdo nikomu odebrat ani udělit, neboť by to odporovalo duchu trampingu. Trampem se člověk cítí (zvýraznění autora).“ (Bílý bobr 1969: 7)

V daném kontextu je na místě i další tázání — jakou podstatu trampingu dohlédáme třeba u T. O. Grey Grizzly z Hořic v Podkrkonoší, podle úředně schválených stanov rovněž vyžadující měsíční příspěvky, mezi jejíž první podniky patřila organizace I. podkrkonošské ploché dráhy v září 1933 či později motocyklový závod 300 zataček

19 Státní okresní archiv Přerov, fond. T. O. Kamarádi osady smrti, karton č. 1502, inv. č. 2, Legitimace členů T. O. KOS.

Podkrkonoší?²⁰ A pokud budeme brát za jeden z konstitutivních rysů prvorepublikového trampingu odpor k fangličkářství a předvojenské výchově, co si počít při hledání charakteru pozdějšího trampingu v socialistických časech nejen s faktem, že Irčan vede úspěšnou trampskou rubriku právě na stránkách *ústředního orgánu ministerstva obrany* státně-socialistické diktatury?

V jistém napětí k původnímu prvorepublikovému trampskému protivojáckovství²¹ vnímám rovněž slova Jacka z T. O. Lišáci, jinak poručíka Československé lidové armády, jenž na stránkách *Obrany lidu* smířoval vojenskou službu s trampíngem: „Trampové v základní službě plní své povinnosti vzorně a patří mezi nejlepší vojáky.“ (Jack 1965: 6) Obdobné hlasy zněly i z „druhé strany barikády.“ Fredy z T. O. Měsíc, Fery z T. O. Hiawatha, Bill z T. O. Samotáři: „Teprve teď na vojně vidíme, jak dobře nás pro ni připravil trampíng. Je to tu moc romantické, a proto se nám u pohraničnicků líbí.“ (Teprve teď na vojně 1966: 6) I přes možnou nedůvěru k autenticitě daných vyjádření je legitimní upozornit na fakt, že i tyto projevy jsou součástí dobového vypovídání o trampíngu, jež se v pojetí Ministerstva národní obrany stávalo vyloženě poselstvím určeným mladým čtenářům časopisu. Pravdou totiž je, že v rámci Hlavní politické správy Československé lidové armády byla trampská rubrika chápána jako prostředek pozitivního ovlivňování trampské mládeže.²² Zapomínat nelze ani Rudanovo přednášení o skautingu, woodcraftu a trampíngu v rámci čtrnáctidenní školy vojáků-funkcionářů ČSM v létě 1967 v táboře Ministerstva národní obrany v Měříně na Slapech. (Noha 1969: 56)

Zdůraznění užitečnosti trampíngu pro vojnu nemusí být nutně pokusem o ztraktivnění povinné vojenské služby, ale současně obhajobou trampíngu jako takového, pro niž je vojna jedním z momentálně vhodných instrumentů. Této varianty legalizace trampíngu prostřednictvím *Obrany lidu* si však na Hlavní politické správě byli předem vědomí.²³ Současně však zohledněním státní perspektivy lze klást otázku: neučil trampíng 60. let mladá mužská těla dobrovolné sebedisciplíně využitelné v konečném důsledku i kdysi kritizovanou státní mocí? Samozřejmě, odpověď nemusí být nutně koncipována jako *bud' a nebo*.

S vědomím i tohoto vojenského momentu již nemusí být očekávaným identifikačním znakem trampíngu v 60. letech původní meziválečný odstup či přímo kritický vztah vůči strukturám a pilířům státní organizace, respektive státního vládnutí. Řada trampských aktivit byla možná jen pod záštitou některé z oficiálních organi-

20 Státní okresní archiv Jičín, fond T. O. Grey Grilly, neuspořádaný fond, sign. 6/1, 6/2.

21 Jedním z charakteristických rysů meziválečného trampíngu byla kritika povinné vojenské služby a odpor vůči plánovanému zavedení povinné předvojenské tělesné výchovy mládeže iniciované tělovýchovnou jednotou Sokol. První plány byly vypracovány již v roce 1919, do podoby návrhu zákona byly zformulovány ministerstvem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy (Waic, Kössl 1992: 47). Navíc sklony k militarismu předhazovali trampové skautingu.

22 Vojenský historický archiv, fond Ministerstvo národní obrany 1965, karton č. 56, inv. č. 156. Příloha pro trampské hnutí v *Obraně lidu*, s. 1.

23 Vojenský historický archiv, fond Ministerstvo národní obrany 1965, karton č. 56, inv. č. 156. Příloha pro trampské hnutí v *Obraně lidu*, s. 2.

zací. Přinejmenším navenek se tak mohlo utvářet zdání konsenzu mezi trampským prostředím a státem respektovanými či podporovanými strukturami. Jejich momentální soulad však neznamenal automatické podřízení se trampů a konkrétních osad státnímu dohledu — cílem nebylo zapojit se do struktur, účelem mnohdy bylo naopak ony struktury využít k vlastní seberealizaci a ve vlastní prospěch. Takže zatímco prvorepublikový trampingu měl přinejmenším proklamativně vyhraněný postoj vůči organizovanosti mládeže ponejvíce v podobě svojského skautingu, v odlišných podmínkách „zlatých šedesátých“ se naopak čtenář *Obrany lidu*, *Rudého práva* či Rudanových *Odlesků* setká s informacemi o potřebě i realizaci spolupráce trampů a trampských osad s organizacemi Československého svazu mládeže, Československého svazu tělovýchovy a sportu,²⁴ v případě některých osad i se zprávou o zvaní členů VB na potlachy (V Hradci to máme těžší 1966: 6). Sám Irčan vzal v jedné glose v ochranu jistého příslušníka proti zpustlému trampu-chuligánovi vymykajícímu se představě řádného a platného občana v tomto případě socialistické vlasti.²⁵ I když současně jsou to pouhé tři roky od krvavého potlachu v Jetřichovicích.²⁶

GENEALOGIE JAKO ALTERNATIVA

Na stránkách *Obrany lidu* nabídl Irčan začínající trampské omladině definici trampingu alespoň navenek konsenzuální vůči socialistickému zřízení. Jeho pojetí se soustředilo na sebevýchovu sepětím s přírodou k duševně i tělesně utuženému a houževnatému člověku (Irčan 1966: 6), který přejímal vzory a zkušenosti starých trampů, protože právě ti byli v podání Pavly Brochesové trampy správnými (Brochesová 1966: 6). O političnosti nebyla ani zmínka: „Vidíme v trampingu krásný, zdravý a levný prostředek k pobytu v přírodě. Spaní pod širým, ve stanech nebo v chatách, není u nás už nic neobvyklého. Svou dovolenou spojujeme s tábořením i dlouhými

24 „Setkání v lesích. Jenom když přicházeli na Slunečnou paseku, dalo se podle odznaků a domovenek rozpoznat, kdo je kdo. Zda je regulérní organizovaný táborník či osadník z Údolí děsů, Hawahaty nebo jeden ze severočeských kamarádů, kteří si říkají Kanadští dřevorubci. (...) Setkání v lesích vedli instruktoři tábornické školy svazu mládeže.“ (Setkání v lesích 1967: 12) Krátká noticka rovněž Celostátní setkání mladých táborníků (Celostátní setkání 1967: 2).

25 „V prvním zaměstnání byl po krátké době propuštěn pro špatnou pracovní morálku a ze stejného důvodu byl propuštěn z dalších pěti závodů. V posledním závodě byl propuštěn pro opilství, ohrožování spoluzaměstnanců a pro demolování zařízení v šatně. Práci nevyhledává a raději žije na úkor své matky, která je důchodkyní. (...) Lidí podobných vlastností nevitáme ve svých řadách a distancujeme se od nich.“ (Irčan 1966 2: 6)

26 Ve dnech 6. a 7. července 1963 se měl konat v Jetřichovicích na Děčínsku potlach pořádaný T. O. Vlčice. Původně povolené trampské setkání bylo znemožněno násilným zásahem příslušníků Veřejné bezpečnosti a Lidových milicí vyzbrojených kromě jiného samopaly údajně s „ostrou“ municí. Řada trampů si odnesla „pěčí“ represivních složek krvavé šrámy. Takto vstoupil potlach v Jetřichovicích do paměti trampského hnutí právě jako „krvavý“. Více viz <http://www.trampsky-magazin.cz/blog/krvavy-potlach-58.html> (náhled dne 22. 10. 2017)

traily, s tornami a tábornickou výzbrojí na zádech. Poznáváme romantická divoká údolí, hory a řeky. Učíme se milovat krásu, poznávat zvěř, vzdorovat nepohodě. Poznáváme věrnost a kamarádství. To všechno je náš tramping a ještě mnoho jiného.“ Správně chápaný tramping podle Irčana pomáhal utvářet lidský charakter: „Trampujeme, abychom se v lesích osvěžili a nabyli sil pro další úkoly. Fyzické síly jsou obnovovány současně s duševními. Hledáme krásu a pravdu.“ Tramping „chce vrátit člověka přírodě, aniž by vytvářel umělý primitivismus.“ Tramping předpokládá „soběstačnost a kázeň, jen z té nám vyrostou poctiví, zdraví a nebojácní muži.“ Tramping „učí mladé houževnatosti, samostatnosti a důvěře ve vlastní síly.“ (Irčan 1966: 6)

Představené pojetí označovalo samo sebe za správný tramping. Může se i zdát, že tato koncepce vystihuje čistou podstatu trampování korelující nejen s nepolitickým Hurikánovým podáním, ale i dalšími projevy ze stránek meziválečných trampských časopisů či osadních kronik. Jakoby kdysi politický Čepelák na stará kolena prohlédl a definitivně přitakal nepolitickému pojetí, čímž stvrzoval jeho nadčasovou stálost a historickou opodstatněnost.

To, že nepolitická koncepce v daný moment představuje dominující pojetí fenoménu, ale neznamená, že by byla v kontextu minulosti jedinou možnou podobou tohoto hnutí. Stačí přehlédnout šíři a pestrost meziválečného trampingu. Tak analýza prvorepublikového *Trampa*, do jehož autorského okruhu Irčan náležel, ukáže, jak významnou komponentou levicového trampování bylo politicky konotované odmítání měšťáckého, rozumějme buržoazního, kapitalistického řádu a vize nového společenského étosu neseného mladou generací vznikajícího mimo město na osadách. Aspektem této podoby výchovného trampingu, pro nějž pobyt v přírodě přestává být cílem, ale jen prostředkem, se stala socialistická revoluce. „Neutekli jsme do lesů, jako jsme utíkali kdysi do máminy zástěry. Naše zpěvy nejsou pláčem, po němž zrudnou oči, jsou výhružkou, po níž jednou zrudne obzor. (...) Chodíme po lesích proto, aby naše plíce i mozek klidně pracovaly, až poženeme útokem.“ (Šerif 1931: 2) O rok později četli čtenáři listu *Ze soboty na neděli* v rámci ankety „Co přijde po trampingu?“ podobně angažovanou tezi: „Trampové nahlížejí pomalu sami, že jen v organizaci je síla a i když o ní nechtějí slyšet ve větším měřítku, v menších částech hraje již kolektiv velkou úlohu. Kluby a osady na základě stanov, jichž je již velké množství, jsou prvním náběhem k mohutné organizaci (...).“ A ideová náplň? „Nebudeme organizací drsných traperů, obírajících se romantickými sny o životě v kanadských srubech, nebudeme pouhým sportovním trampským ústředím, avšak budeme též revoluční organizací toho rázu, jak se v nedávných dnech pokoušeli udělat z nás někteří revoluční třestěnci.“ Takto měli být trampové „organizací mladých, volných a silných lidí, vědomých své třídní příslušnosti, neboť budeme státi na straně utlačovaných a bojovati proti všemu, co ohrožuje i naši existenci a volnost trampingu.“ (Co přijde po trampingu? 1932: 2)

Proti nadčasové a historii potvrzené univerzálii nepolitického trampingu lze položit otázku: nejde mnohem spíše o to, že právě domněle nepolitická podoba trampingu na rozdíl od jiných obstála v čase? Namísto je proto genealogická úvaha: co způsobilo, že právě tato podoba trampingu se stala vítěznou. Za prosazením nepolitické podstaty trampingu jistě není to, že by se jednalo o pojetí pravdivější a jediné správné, nýbrž třeba fakt, že politická koncepce byla znemožněna vnějšími podmínkami

a okolnostmi. Mezi ně můžeme kromě jiného zařadit překonání hospodářské krize přelomu 20. a 30. let, zmasovění trampingu v průběhu 30. let jakožto sportovní aktivity, nacistickou protektorátní diktaturu, stejně jako poúnorový státně-socialistický řád odnímající politické levicové koncepci trampingu opodstatnění a vlastně i vážnost a pokračující v politizování každodennosti, kdy zdánlivě banální všednodenní záležitosti byly chápány jako politický akt. V uvolněných 60. letech tak mohly Včeličkou deklarované teze o politické podstatě trampingu vyvolat u některých trampů spíše ironické komentáře. Dokladem je noticka osadní kroniky severočeské T. O. Rio reagující na Gézův rozhovor v *Obraně lidu* „Spisovatel nezůstával doma“ (Spisovatel nezůstával doma 1964). „NOVINA DNE. Podle Gézy se nedělí trampové na trampy a kovboje, ale na trampy POLITICKÉ A NEPOLITICKÉ. To je legrace, co??? CHACHA. Je to dobré pro zasmání.“ (Kronika T. O. Rio 1963–1965) Že se politický trampung stal jen zasutou meziválečnou alternativou, ovšem neznamená, že by nebyl ve své době podstatnou a rovněž autentickou tváří trampingu.

Problematiku nepolitičnosti trampingu v poměrech státně-socialistické diktatury ovšem komplikuje fakt, že dominantní nepolitická podoba se stejně stala v jistém ohledu pojetím politickým. Když jednali zástupci ostravského krajského a městského výboru KSČ a reprezentanti krajského i městského výboru ČSM pravděpodobně v průběhu roku 1966 o problémech spojených s vydáváním časopisu *Tramp*, nesla se jedna ze zásadních výtek vůči podobě občasníku i ve vztahu k některým představitelům trampingu v duchu kritiky jejich apolitičnosti. Ta byla jediná stranami chápána jako vědomá, tudíž v kontextu diktatury akcentující politické uvědomění a angažovanost právě jako účelová a politická.²⁷ Z dokumentace jednání přitom plyne, že obdobný názor měl být vlastní i některým trampům: „Časopis se stal ideovým nástrojem i organizátorem trampského hnutí nejen v kraji, ale v celé republice. V číslech časopisu, kromě bezesporu kladných prvků, převládá idea volného, ničím nevázaného trampa — vandráka a mimo lásky k přírodě, rad a návodů jak správně žít v přírodě, v trampských osadách, postrádá časopis politickou zainteresovanost, projevíly se i ojediněle tendence netřídního nazírání na společnost, snahy po absolutní volnosti.“ S ohledem na prosazování nepolitického trampování si vysloužili kritiku Hoban, Irčan, Tom z Nebrasky, Jožka z Chocně, Grizli, Maugli. Ti údajně tvořili skupinu, „jejíž ideově politický postoj je velmi zřejmý — dát hnutí jednotnou tvář bezideového charakteru protispolečenského projevu.“ V podání rozboru se jednalo o bývalé trampy a skauty, kteří chtějí dodat hnutí organizační i politickou platformu, „projevuje se u nich snaha taktickým způsobem ovlivňovat vedoucí osad kraje.“²⁸

Coby produktivní alternativu vůči osadopisu i nekriticky přijímaným historickým kontinuitám a hledání podstaty stavím genealogii, metodu historické práce, jak

27 Obdobně psala již dříve redakce *Krás domova* v odpovědi na dopis trampa Sandyho, který argumentoval, že politika do trampingu nepatří: „Záleží na tom, co si kdo pod pojmem politika představuje. Většinou to pro nás znamená vztah k práci, vztah ke společnosti. A ten vztah, ať už kladný či opačný, musí mít nezbytně každý člověk, tedy každý dělá politiku.“ (Kronika T. O. Rio 1957–1963)

28 Zemský archiv Opava, fond Československý svaz mládeže — Severomoravský kraj, karton č. 91, inv. č. 124, Rozbor problémů spojených s vydáváním časopisu „Tramp“, s. 3.

ji ve svých textech formuloval a posléze aplikoval francouzský filozof a historik Michel Foucault. V jeho pojetí genealogie odmítá pevné esence, nutné zákony a metafyzické účelnosti. Kde jiní sledují souvislý vývoj, hledá genealog diskontinuitu. Věci, fenomény totiž nemají nadčasovou podstatu, nýbrž ta je kus po kuse sestrojována z motivů, jež jí původně nenáležely (Foucault 1994: 77). Tak se genealog nespokojí s tázáním, kdy a kde vznikl tramping, ale položí otázky: co vše umožnilo vznikání a formování jevu, který je za tramping zpětně označen? Na průsečíku jakých tendencí a procesů se začíná objevovat a během 20. století získává svou proměnlivou podobu?

Genealogie odmítá neměnné pravdy a stálé identity táhnoucí se dějinami (Dreyfus, Rabinow 2002: 172–178). Dějiny trampingu proto nelze vykládat jako historii neproblematického a jasně daného fenoménu, jenž prochází napříč časy a režimy tu ve větší, tu v menší konfrontaci s vnějšími vlivy zachovávajíc si však stabilní nadčasovou podstatu, jež prostě „nějak“ vznikla. Vždyť přece to, že Hurikán nepíše o sexu, ještě neznamená, že by významnou komponentou a motivací meziválečného trampingu nebylo třeba sexuální uvolnění, jak dokládají ilustrace ztracenkářského *Proudníku*, a jedním z jeho pozdějších projevů i nudismus (Návštěvou u nudistů 1932: 1).²⁹

Genealogie nebude předpokládat jediný zdroj původu trampingu, ale bude dohledávat všechny nahodilosti, motivy a události, jež stály za utvářením a průběžnou podobou hnutí, ať již to bylo docenění přírody jako místa rekreace, objevení fenoménu dětství a mládí, péče o zdraví populace, válečná zkušenost, objevení volného času, dvojaká morálka měšťácké společnosti se svou alespoň navenek upjatou sexualitou, nároky kapitalistické výroby s intenzivní racionalizací produkceproměňující mladého člověka ve vyčerpávaný lidský stroj, bytová nouze a nedostatek soukromí v městských zdech, přísun amerických westernů nabízející obraz romantiky divokého západu, potřeba identifikovat a vyčlenit pobuřující, ale konkurenční aktivity mládeže ze strany prvorepublikového skautingu a tělovýchovy atd. Genealogie je skeptická k tomu, že v původu lze dohledat přesnou podstatu věci. Už jen proto, že v případě trampingu je obraz původu sám jen ex post tvořenou interpretací.

V případě poválečného trampingu je podobně významnou a autentickou událostí nejen represe symbolizovaná atakem vůči potlachu v Jetřichovicích, ale i spolupráce Irčana či Rudana se státními a armádními strukturami. Vždyť právě i list ministerstva obrany umožnil v 60. letech popularizaci a rehabilitaci trampingu, ale tím i propagaci jeho *správné*, tj. konsenzuální a v některých bodech pro uvolňující se poměry 60. let výhodné koncepce. Lze se pak ptát: jak mohlo dojít k tomu, že v horizontu jednoho, dvou let došlo jak k zmlácení účastníků jetřichovického potlachu, tak k zakládání tábornických škol Československého svazu mládeže, jehož frekventanty tvořili podle svědectví Rudana Nohy ze třetiny trampové či k vytvoření trampské rubriky na stránkách *Mladého světa* či v ministerské *Obraně lidu*? Odpovědi nalezneme ne v rámci trampského fenoménu, ale ve společenských změnách, posunech politických preferencí. Genealogie tedy pomáhá tramping historizovat jeho těsnějším provázáním se společenským děním. A ukazovat mnohost jeho krátkodechých i dominantních podob.

²⁹ „Co přijde po trampingu? Návrat do města? — Nudismus? — Weekend? — Organisovaný a silný tramping?“ (Co přijde po trampingu? 1932: 1)

KONSTANTA NEBO PROMĚNNÁ?

Český tramping představuje konstantní fenomén ve smyslu přibližně stoleté existence, jenž však na sebe v průběhu času bral různé tváře a existoval v alternativách vedle sebe a byl podmíněn různými okolnostmi — vyvíjel se následkem společenských, politických či hospodářských proměn a rozličných preferencí našeho 20. století.

Pojem *tramping* je historický ve smyslu průběžného posunu obsahů, významů a zdrojů, jejichž křížením byla jeho náplň či dobová podstata utvářena. Některé z nich postupně zmizely z našeho povědomí. Jejich absence nicméně neznamená, že by ve své době byly jen marginální alternativou. Pouze se z rozličných důvodů neprosadily. Navíc tramping získával na proměnlivé podobě i tím, kdo se jím zabýval. Tramping nebyl záležitostí jen a pouze trampů a trapek, vznikal na průsečíku působení státní moci, mládežnických či tělovýchovných organizací, jež mohly v rámci své perspektivy akcentovat jiné významy a obsahy hnutí. Mohly v něm vidět ohrožení, ale i příležitost pro vlastní rozvoj. Při psaní dějin trampingu je třeba mít na paměti, že tramp nebyl nikdy pouze trampem, ale měl i další identity, pomocí nichž formoval obraz o trampingu — sportovec, vysokoškolský přednášející, dělník, spisovatel, kancelářský úředník... A skrze ně získával tramping i svou společenskou relevanci, díky taktikám a strategiím svých nositelů vyplouval na povrch nebo naopak mizel pod hladinou neklidných dějin.

Každý, kdo se pokusí o tvorbu syntézy dějin trampingu, by si měl být této proměnlivosti a nejednoznačnosti vědom. Vytvořit syntézu trampské historie není nemožné. A lze dokonce využít výsledků předcházejících dvou přístupů. Vždyť osadografie v sobě vždy skrývá i představu o tom, co je tramping, jež má svou historickou dimenzi. Jako pomocnice je pro dnešní badatele nedoceníitelná.³⁰ Její antikvářský charakter se často propojuje s druhým zmíněným přístupem — hledáním konstant o trampském společenství, jež dává jeho nositelům smysl, který je při psaní dějin trampingu (netrampy) důležitým — ale nikoliv jediným — zdrojem poznání.

Podoba takové syntézy však bude jen situovaným pohledem odpovídajícím aktuálnímu vědění, tázání a preferencím badatelů. Nebude pro ni důležitá historie každé dohledatelné osady. Mnohdy se dokonce dostane do konfliktu s tradovanými trampskými pravdami a stereotypy. A vypovídat bude nejen o trampingu, ale i o samotných autorech, jejich hodnotách, preferencích a tvůrčím myšlení. Pravdou totiž je, že dějiny jsou vždy vztažené k času svého sepsání, jsou postaveny na faktech, jež historik považuje v dané chvíli za podstatná. A jeho priority se nemusí překrývat s preferencemi řady trampů a trampských kolektivů.

Předcházet by jí však měla rozsáhlá heuristika a hlavně promyšlené kladení dílčích otázek odpovídajících zvolené koncepci práce, jež se nebudou bát kriticky přezkoumat dosavadní tvrzení a vstoupí do dialogu, ba produktivní konfrontace s trampskou pamětí. V tvůrčí aktivitě by autorovi mohla posloužit představená genealogická metoda. Ta může sice někdy přijít s otřelými otázkami, má však potenciál formulovat za relativními banalitami důležité a naopak neomšelé interpretace sledující zapomenutou proměnlivost a pestrost zkoumaného trampského fenoménu — nestačí zkonsta-

30 Viz např. www.archivy.kftf.cz.

tovat rozmach trampingu na počátku 60. let a akcentovat pouze trampskou rubriku v *Mladém světě* či přemýšlet o tom, že se tramping jen tak vynořil z údajné temnoty 50. let, ale je třeba se ptát, jaké všechny aspekty a zájmy mohly stát za jeho vzmachem a rozšířením českým prostorem, tudíž přiznat jistý podíl třeba i státní podpore turistiky a táboření mládeže.³¹

Odborné psaní bude snad některými trampy vnímáno jako vetřelec, respektive historik jako příslovečný antropolog zkoumající „zvenčí“ indiány (Tony 2017: 17), a proto bude někdy již z principu odmítán, či přinejmenším brán s rezervou či shovívavým úsměvem jako ten, který stejně nikdy pořádně nepochopí. Jenže poznávat znamená rovněž analyzovat a interpretovat. Činí tak nejen akademici, ale i sami trampové třeba tím, jak o své minulosti či tradicích píší a hovoří, čili s jakou představou k více i méně dávným časům přistupují. Je jen otázkou, nakolik tuto skutečnost reflektují. Odborná tvorba by však neměla spočívat na bezstarostném přesvědčení o odhalení jakési pravdivější historie trampingu, stejně tak by měla k trampskému společenství přistupovat s respektem a taktéž s vědomím, že bude vždy nabízet pouze vlastní verzi jeho dějin, ovšem s co nejlepším možným svědomím k minulé skutečnosti včetně jejích aktérů.

LITERATURA

- Berger S., H. Feldner, K. Passmore (eds.) 2016. *Jak se píšou dějiny: teorie a praxe*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Bílý bobr 1969. „Kousek historie.“ *Les. Plátek všech trampů, trapperů, táborníků, tuláků a krajánků* (6): 7.
- Brod, M. 1966. *Život plný bojů: autobiografie*. Praha: Mladá fronta.
- Brochesová, P. 1966. „První kroky v trampingu 2.“ *Obrana lidu* 25 (14): 6.
- Cancák, J. 1996. *Trampská historie řeky Jihlavy*. „Celostátní setkání mladých táborníků.“ 1967. *Rudé právo* 47–48 (228): 2.
- „Co přijde po trampingu?“ 1932. *Ze soboty na neděli. Týdeník pro tramping, camping a sport* 1 (5): 1.
- „Co přijde po trampingu?“ 1932. *Ze soboty na neděli. Týdeník pro tramping, camping a sport* 1 (6): 2.
- Čejka, J. (Jim Severák) 1963. „Dobrym slovem se dá udělat hodně.“ *Mladý svět* 5 (38): 11.
- Čepelák, J. 1941. „Dvacet roků trampování.“ *Okno do světa. Sbírka aktuálních námětů* (71): 1–44.
- Dreyfus H., P. Rabinow 2002. *Michel Foucault: za hranicemi strukturalismu a hermeneutiky*. Praha: Herrmann & synové.
- Foucault, M. 1994. *Diskurs, autor, genealogie: tři studie*. Praha: Svoboda.
- „Historie Brdského trampingu.“ 1977. *Dým* 11: 8.
- „Historie Brdského trampingu.“ 1977. *Dým* 14: 8–9.
- Hurikán, B. 1933. *Trampské zkazky*. Praha: Práce intelektu.
- Hurikán, B. 1940. *Dějiny trampingu*. Praha: Jaroslav Tožička.
- Irčan (Čepelák, B.) 1966. „Na zdraví těch, kdož jsou na cestě.“ *Obrana lidu* 25 (1): 6.
- Irčan (Čepelák, B.) 1966. „I mistr tesař.“ *Obrana lidu* 25 (11): 6.
- Irčan (Čepelák, B.) 1966. „První kroky v trampingu.“ *Obrana lidu* 25 (13): 6.

³¹ Např. vládní usnesení č. 783/1962 o masovém rozvoji turistiky dětí a mládeže, Usnesení 42. schůze sekretariátu ÚV KSČ ze dne 8. dubna 1964: Uvolnění finanční částky z Fondu solidarity k podpoře turistiky mládeže. V rámci této podpory byly financovány i tábornické školy Československého svazu mládeže usilující o podchycení trampské mládeže.

- Irčan (Čepelák, B.) 1967. „Kolem dějin trampingu.“ *Obrana lidu* 26 (43):9.
- Jack z T. O. Lišáci 1965. „Ještě jsem v naší rubrice.“ *Obrana lidu* 24 (14): 6.
- Jim Severák 1965. „Příhoda z vlaku.“ *Obrana lidu* 24 (7): 6.
- Kronika T. O. Rio 1957–1963, nestránkováno.
- Kronika T. O. Rio 1963–1965, nestránkováno.
- Krško, J. 2016. „Hledání pravého trampingu. Dějiny trampingu z pohledu Boba Hurikána a Gézy Včeličky.“ *Historie — Otázky — Problémy* 8 (1): 171–183.
- „Krvavý potlach“ [cit. 22. 10. 2017]. Dostupné z: <http://www.trampsky-magazin.cz/blog/krvavy-potlach-58.html>
- Le Goff, J. 2007. *Paměť a dějiny*. Praha: Argo.
- Moidl Z., O. Moidlová, J. Smlsal 2008. *Kronika východočeského trampingu: Chrudimsko 1912–2008*. Liberec: Rosa.
- „Návštěvou u nudistů“ 1932. *Ze soboty na neděli. Týdeník pro trampingu, camping a sport* 1 (5): 1.
- Noha, R. 1969. *Odlesky táborových ohňů. Vzpomínky na tábornictví, woodcraft, skauting a trampingu u nás i ve světě*. Jílové u Prahy: Muzeum těžby a zpracování zlata.
- O trampingu a jeho historii. *Omyl pátý: Hurikánovy Dějiny trampingu jsou skvěle napsané a historicky věrný popis předválečného trampingu...* [cit. 11. 9. 2017]. Dostupné z: <http://archivy.kftp.cz/index.php>
- Pohunek, J. 2015. „Trampové a takytrampové.“ *Dějiny a současnost* 37 (9): 22–24.
- Randák, J. 2014. „O paměti, osobním svědectví a politice dějin.“ *Theatrum Historiae* 14 (1): 31–48.
- Schubert, F. 2009. *Stopy toulavou*. Praha: Sdružení Avalon.
- „Setkání v lesích.“ 1967. *Rudé právo* 47–48 (229): 12.
- „Skauting nesmí být zástěrkou pro omyly.“ 1968. *Rudé právo* 48–49 (81): 8.
- „Spisovatel nezůstával doma. Rozhovor s Gézou Včeličkou, tentokrát jako s trampem.“ 1964. *Obrana lidu* 23 (12): 1 a 8.
- Světozor. 1941. *Světová kronika současná slovem obrazem. Časopis pro zábavu i poučení* 41 (11): 132a.
- Šerif, F. 1931. „Povídka o plačících.“ *Tramp* 3 (2): 2.
- „Teprve teď na vojně.“ 1966. *Obrana lidu* 25 (10): 6.
- Tony (Michael Antony) 2017. „Konference subkultura trampingu ve světle vědeckého výzkumu.“ *Pučejeř* 24 (131): 16–17.
- „V Hradci to máme těžší.“ 1966. *Obrana lidu* 25 (8): stránka neuvedena.
- Vašíček, Z. 2006. *Archeologie, historie, minulost*. Praha: Karolinum.
- Veyne, P. 1999. *Věřili Řekové svým mýtům? Esej o konstitutivní imaginaci*. Praha: Oikoyomenh.
- Waic M., J. Kössl 1992. *Český trampingu 1918–1945*. Praha: Práh.

Jan Randák (1977) je historik Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Zabývá se českými moderními a soudobými dějinami ve středoevropském kontextu, v současnosti se věnuje problematice politiky dějin a paměti, výchově mládeže či dějinám zvláštního školství v období státně-socialistické diktatury.